

Du skal ud af min kiosk!

AF JOHANNES WAGNER

I aktuelle øreklamer er der dukket en kioskbestyrelse op, som med et myndigt, flydende og til dels ganske uforståeligt sprog sælger øl til randgruppeeksistenser. Kioskbestyrelserens "Ud af min kiosk" har en chance for at blive en lige så populær vending som "Vores øl". Med indvandrerens hjælp har "Duborg" formået at tage det sproglige initiativ fra Carlsberg.

Er det nu *Dansk som Andetsprog*, kioskejeren taler? Taler den Eneste Enes italienske kæreste Dansk som Andetsprog? Og hvis de gør – hvad er Dansk som Andetsprog så? Er det en ny dansk sprogform som er kommet for at blive? Eller går det over? Og hvem er det så, der taler Dansk som Andetsprog? Og hvordan lyder det?

Et første bud vil være, at kioskejeren taler et forvansket dansk. At hans sproglige praksis udstiller ham som én der endnu ikke har lært at mestre det danske sprog og derfor producerer et fejlbehæftet og grimt, afvigende dansk. En pidginvariant af dansk. I så fald er der kun én løsning: Kioskejeren skal have mere undervisning, således at han kan komme til at tale et pænt dansk som alle os andre. Og indtil da må der grines af ham.

Nu er det nemt at slå fast, at kioskejeren ikke taler pidgin. Pidgin er en sproglig praksis som udvikler sig når mennesker med forskellige modersmål lever sammen og hvor de *ikke* kan bruge et af disse modersmål som fællessprog. Pidginsprog er opstået i mange dele af verden i forbindelse med søfart og handel og især blandt plantageslaver/arbejdere. Plantagearbejderne kom med mange for-

skellige sprog i bagagen og begyndte at bruge plantageejernes eller opsynsfolkernes sprog til at kommunikere med hinanden. Da de ikke havde adgang til dette sprog i fuldt omfang, udviklede plantagearbejderne en funktionel og formalt begrænset variant, et pidgin-sprog. Betingelserne for pidgin – eller “tarzansk” som Hinnenkamp (1980) har døbt det – er ikke til stede i dagens Danmark. Indvandrere får sprogundervisning og mediernes dansk er en let tilgængelig ressource.

Der sker noget, når en ny generation kommer til. I en ægte pidgin situation ekspanderer forældregenerationens pidgin til et fuldgyldigt sprog: et kreolsprog. Anden- eller tredjegenationsindvandrere i Danmark taler ikke kreol. De har gået i dansk skole, har danske venner og kærester, og andre af deres venner kommer ofte fra forskellige sprogbaggrunde. Disse unger er tosprogede. De taler ofte forældrenes førstesprog, men dansk i uddannelse, på arbejdet, i meget af fritiden. Taler de så Dansk som Andetsprog?

For at besvare spørgsmålet må vi se på sociolingvistisk forskning i udlandet. Vi har i Danmark nemlig ikke viden nok om de konsekvenser, en voksende gruppe indvandrere og nydanskere har på sprogsituationen. Indvandrerne andel af befolkningen er mindre i Danmark end i Sverige, Holland, Tyskland, Frankrig eller Storbritannien, og de sproglige konsekvenser af deres tilstedeværelse kan i Danmark derfor være forsinkede i forhold til disse lande. Der er også færre metropoler i Danmark som kunne være sproglige forsøgslaboratorier. Og ikke mindst er der afsat for få ressourcer til forskning på området. Vi ved derfor ikke meget om hverdagen for Dansk som Andetsprog. Men forskningen i de omtalte lande (bl.a. Auer, Hinnenkamp, Kotsinas, Rampton) og den moderne storbysociolingvistik har vist at der ved siden af dialekter og sociolekter opstår etnolekter, dvs. sprogformer som tales af (nytilkomne) etniske grupper.

Svaret på spørgsmålet hvem der taler Dansk som Andetsprog kunne være, at bilinguale unge taler en eller flere etnolekter af dansk. Etnolekter er mundtlige, ikke kodificerede og uden klare normer. Men de har nogle fællestræk og de er mere end bare et afvigende dansk. Vi skal igen til udlandet for at forstå etnolekternes potentiale: I undersøgelser om (ungdoms)sprog i London har Sebba (1993) og Rampton (1995) vist, at den jamaicanske accent er/har været "hot" i London. Og vel at mærke er *London Jamaican* ikke forbeholdt unge med caribisk baggrund. Det er også populært hos unge med asiatisk eller angelsaksisk baggrund. *London Jamaican* er en del af ungdomsproget i London i variation med engelsk og andre sprog i metropolen. Som alle andre sprog er også *London Jamaican* et semiotisk middel, som markerer gruppertilhørsforhold og identitet.

Køge projektet (Holmen & Jørgensen u.udg.) har leveret en undersøgelse som indikerer at lignende processer kunne være på vej i København (Quist 1998, Qvist & Jørgensen u.udg.). Quist præsenterede sprogrøver af unge med dansk og med etnisk baggrund for danske voksne og bad dem bl.a. om at vurdere, hvilke af dem kunne have dansk som modersmål. På baggrund af de britiske undersøgelser er det ikke overraskende, at der også blev gættet forkert: at danske unge kom i kategorien *tosproget*. Grunden til denne forvirring kunne være en sammenblanding af ungdomssprog og træk af en dansk etnolekt som ikke kan isoleres fra hinanden, især ikke af en udenforstående. Modersmålet kan også for danske unge have fået en snært af Dansk som Andetsprog.

Vi ved ikke om der er én dansk etnolekt – eller om der er flere. Men et godt gæt er, at der vil udvikles etnolekter før eller senere og de vil tage udgangspunkt i storbyområder med stærk etnisk andel. Indtil videre kan vi konstatere, at Dansk som Andetsprog muligvis tilføjer en ny dimension til dansk, udover den sociolektale eller dialektale variation, som sproget i forvejen har.

Men historien standser ikke her. Peter Auer (2000) har f.eks. observeret, at medierne tager etnolekter op og bruger dem i stiliseret form i forbindelse med reklamer og underholdning. Det sker for tiden også i stigende grad i Danmark. Det er de modersmålstalende som tager den etniske sprogvariant op og bruger den til underholdningsformål. Den er altså ikke autentisk men viser snarere samfundets syn på etnolektens form. Da vi ikke har beskrivelser af danske etnolekter, og da de sandsynligvis har en høj variation, kan vi i dag ikke vurdere, om kioskejeren taler autentisk etnodansk. Men på basis af Auers undersøgelser af de tyske forhold kan vi gætte, at nogle træk ikke er autentiske, men derimod danskeres stilisering af etnolekten.

Auers kan derudover vise, at etnolekter og især deres stiliserede form i medierne igen har virkning på bestemte sociolekter (respektive registre) hos modersmålstalende. Med andre ord kan i det mindste nogle ændringer i moderne talt tysk føres tilbage til de(n) etnolekt(er) folk møder i hverdagen. Når danske etnolekter (“*perkerdansk*”) fremtræder stærkere i medierne, især i forbindelse med underholdningsindslag, kan vi forvente, at de vil influere på gammeldanskerens sprog.

Der er også en anden dimension i moderne storbyers sprogkontakt som især Ben Rampton (1995) har belyst. Rampton har gennemført en større sproglig undersøgelse af unge i Storbritannien. Etnisk britiske unge krydser i Ramptons undersøgelse den sproglige grænse mellem engelsk og andre sprog. Det vil sige, at ord og talemåder fra indiske og pakistanske sprog begynder at sive ind i sproget hos unge med angelsaksisk baggrund. Rampton beskriver dette fænomen som *crossing*, dvs. som lån af et sprog som “tilhører” en anden gruppe. Det betyder ikke, at angelsaksiske unge begynder at blive to- eller flersprogede, men at de krydser over i et andet sprog – i det mindste på det leksikalske område.

Ligesom “perkersprog i medierne” hører også det fænomen som Rampton beskriver ind under stil og stilisering. Sprog og lån af andre sprog bruges af unge i det vekslende spil mellem etniske, sociale, geografiske og aldersmæssige stilarter og identitetsmarkeringer. Det er globaliseringens pres på sproget som begynder at indvirke på dansk. Dansk som Andetsprog – set som etnolekt – tilføjer en ny dimension til dansk, og den spiller sammen med den dialektale, sociolektale, og aldersmæssige variation. Den forsyner sprog – som er det centrale værktøj for identitetsarbejde – med større kompleksitet og skaber herved en bedre ressource for stil og identitet. Vi kan ikke forvente at det vil gå i sig selv igen, men at vi kun er ved at se begyndelsen. Vi kan derimod vælge at se det som et nyt udtryk for sprogligt liv og mangfoldighed. Som bekendt har dansk i det 20. århundrede undergået voldsomme skift fra et sprog som var rigt på dialekter til et rigssprog med regionale træk. Den sproglige mangfoldighed, som kendetegner et blomstrende sprog, er beskåret. Måske er vi nu vidner til nye podninger, hvor etnolekter og indvandrernes sproglige indflydelse giver dansk en ny blomst.

LITTERATUR

PETER AUER. 2000. Projektpræsentation om *Türkendeutsch* og mediernes stilisering af det. Konstanz Oktober 2000.

VOLKER HINNENKAMP. 1980. “Foreigner Talk” und “Tarzanisch.” Hamburg: Buske.

VOLKER HINNENKAMP. 1989. Interaktionale Soziolinguistik und interkulturelle Kommunikation. Tübingen: Niemeyer.

ANNE HOLMEN & JENS NORMANN JØRGENSEN. Under udgivelse. Tosproget udvikling og Dansk som Andetsprog. Nogle resultater fra Køge-projektet. I: Johannes Wagner (udg.): Pædagogik og læring i fremmed- og andetsprog. Odense Working Papers in Language and Communication 22.

ULLA-BRITT KOTSINAS. 1988. Immigrant Children’s Swedish – a New Variety? I: Journal of Multilingual and Multicultural Development 9: 129-140.

PIA QVIST. 1998. Ind i gruppen, ind i sproget. En undersøgelse af sammenhænge mellem identitet og andetsprogstilegnelse. Københavnerstudier i Tosprogethed. Køgeserien bind K5. København: Danmarks Lærershøjskole.

PIA QVIST & JENS NORMANN JØRGENSEN. Under udgivelse. Indfødte dansktalendes vurdering af unges andetsprogsdansk. I: Nydanske Studier. København: Dansklærerforening.

BEN RAMPTON. 1995. Crossing. Language and Ethnicity among Adolescents. London: Longmans.

MARK SEBBA. 1993. London Jamaican. London: Longman.

JOHANNES WAGNER F. 1950 I TYSKLAND, DR.PHIL. FRA ODENSE UNIVERSITET (1982), DOCENT VED SYDDANSK UNIVERSITET. PT. FORMAND FOR DEN INTERNATIONALE FORSKERSKOLE I SPROG OG KOMMUNIKATION. PUBLIKATIONER OM FREMMED- OG ANDETSPROGSUNDERVISNING OG INTERNATIONAL KOMMUNIKATION.